

ACTIVITATEA POLITICĂ A MARELUI VISTIERNIC IORDACHE CANTACUZINO

Iordache, cel cu care începe istoria propriu-zisă a Cantacuzinilor din Moldova, venit pe când era încă foarte tânăr, mai mult prin forța împrejurărilor în țara de la est de Carpați, a ajuns cu timpul, urmând un *cursus honorum* constant, să fie, dacă nu cel mai de seamă, cu siguranță unul dintre cei mai de importanți sfetnici ai lui Vasile Lupu, meritând din plin caracterizarea făcută de Miron Costin, lui și fratelui său Toma: „care capete de-abia de-au avut cândva această țară, sau de va mai avea”¹. De-a lungul celor aproape 70 de ani a avut răgazul să treacă, atât prin momente frumoase, dar și prin unele de cumpănă, însă, a reușit să răzbată, ajungând la bătrânețe să-și vadă casa plină de copii și nepoți, cărora le-a lăsat, la moartea sa, nu numai o frumoasă avere, ci și un prestigiu demn de înaintașii săi bizantini.

ACTIVITATEA LUI IORDACHE CANTACUZINO PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL DOMNIEI LUI VASILE LUPU.

Venit în Moldova pe la jumătatea anului 1616 odată cu strămutarea domniei lui Radu Mihnea, însă prima atestare a vreunei funcții îndeplinite de Iordache la Curte datează din a doua jumătate a lunii ianuarie 1618. Într-o primă fază găsim că la 8 ianuarie 1618 Andrei Stănilavici pârcălab vinde lui Toma postelnic și fratelui său Iordache seliștea Căucelești, pe Cracău², pentru ca la sfârșitul lunii, mai exact la 28 ianuarie 1618, Radu vodă Mihnea să întărească „slugilor sale Toma ureadnic de Piatra și fratelui său Iordache aprod” aceiași seliște Căuciulești³. Postelnicii mici (cum era cazul lui Toma Cantacuzino) sau aprozii, erau de obicei fiii marilor boieri sau protejați ai acestora și ai domnului⁴, care de tineri erau ajutați să-și înceapă o carieră politică. Astfel au stat lucrurile și în cazul lui Iordache, care din 1618, deși nu cunoaștem pe lângă care mare boier, știm că a reușit să se amestece printre aprozii de la Curte. Aflat în această postură a înțeles că norocul în treburile politice stă în numărul moșiilor, astfel începe să cumpere, împreună cu fratele său Toma, sate și părți de sate, pentru a-și face o situație cât mai bună. La 6 aprilie 1623 Ștefan Tomșa dăruiește „boierului nostru credincios Toma postelnic al treilea” satul Tămăduiani și o parte din satul Pașcani, pe

1 Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron vodă încoace*, în *Opere*, Ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice, și glosar de P. P. Panaintescu, București, 1958, p. 137.

2 *DIR, A, XVII, IV*, p. 219, nr. 278.

3 *CDM*, vol. I, p. 408, nr. 1814.

4 Nicolae Stoicescu, *Despre subalternii marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XV-mijlocul sec. XVIII)*, în *SMIM*, vol. VI, București, 1973, p. 69.

Siret, ținutul Suceava⁵, pentru ca la 2 decembrie Radu Mihnea, ajuns în a doua sa domnie în Moldova, să întărească dania făcută de predecesorul său fraților Cantacuzino, însă funcția deținută de Iordache, care cu siguranță a existat, nu o putem identifica pentru că locul din document unde aceasta a fost scrisă este rupt⁶.

La 20 martie 1627⁷ Miron vodă Barnovschi întărește fraților Cantacuzino satele Murgucești, Verșești și Tămăduiani, însă din nou lui Iordache nu îi este alăturată nici o funcție, fiind menționat doar ca frate a lui Toma postelnic. Aceiași situație o întâlnim și la 11 iunie 1627, când același domn întărește „lui Toma postelnic și fratelui lui Iordache” jumătate din satul Cucuteni, ținutul Roman⁸, sau la 6 februarie 1628 când „Toma sluger și fratele lui Iordache” cumpără de la Gheorghie Siminiceanu fost vornic, un loc de casă în același sat Cucuteni⁹. Tot fără funcție, Iordache apare la 7 martie 1628¹⁰, când dă mărturie pentru o cumpărătură făcută de Ionașcu Prăjescu. Actul din 22 aprilie 1630 ne arată că drumurile celor doi frați se despart căci, la această dată „Toma sluger și fratele său Iordache [...], au împărțit împreună a lor drepte ocine și sate și părți de ocini, ce au avut ei împreună de danie și de miluire [...] și de cumpăratură”¹¹.

Din a doua domnie a lui Alexandru Iliș, mai exact la 29 aprilie 1632, Iordache Cantacuzino apare în documente ca vistiernic, al doilea sau al treilea însă¹², căci vistiernici în această perioadă găsim atât pe Gheorghe Roșca cât și pe Istratie¹³, mare vistiernic fiind Dumitrachi¹⁴. În această postură îl vom întâlni pe Iordache până în ianuarie 1633¹⁵, însă este posibil să fi avut această funcție până la înlăturarea lui Iliș. Nu se știe cum a procedat în timpul revoltei izbucnite în aprilie 1633, dar cu siguranță a fost înlocuit din dregătorie la venirea lui Miron Barnovschi în a doua sa domnie. Reapare ca vistier la 25 noiembrie 1633¹⁶, repus deci de Moise vodă Movilă, funcție pe care o deține până spre sfârșitul anului 1634 când va fi numit mare vistiernic de către Vasile Lupu.

5 *DIR, A, XVII, V*, p. 207-208, nr. 279.

6 *Ibidem*, p. 249-250, nr. 333.

7 *DRH, A, XIX*, ed. Haralambie Chirica, București, 1669, p. 216, nr. 169.

8 *Ibidem*, p. 309-310, nr. 221. Satul este achiziționat în aceeași zi, iar cumpărătorii sunt tot „Toma postelnic și fratele lui Iordache” (*Ibidem*, p. 307-309, nr. 220).

9 *Ibidem*, p. 416, nr. 304.

10 *Ibidem*, p. 436, nr. 321.

11 C. A. Stoide, C. Turcu, *Documente și regeste din ținutul Neamțului (secolul XVII)*, extras din *Anuarul liceului de băieți, Piatra-Neamț, pe anul 1934-1935*, p. 12-13, nr. XXIII. Vezi și I. Tanoviceanu, *Începuturile Cantacuzinștilor în Țerile Românești și înrudirea lor cu Vasile Lupu*, în *Arhiva*, tom III, 1892, p. 41-43.

12 *DRH, A, XXI*, ed. C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, p. 45, nr. 42. La 28 mai 1632 *Iordache vistier al treilea* împreună cu alți boieri dau mărturie pentru cumpăratura făcută de Costin postelnic (*Ibidem*, p. 105, nr. 93).

13 *Ibidem*, p. 312, nr. 250.

14 *Ibidem*, p. 105, nr. 93.

15 Martor la 15 ianuarie 1633 (*Ibidem*, p. 342, nr. 270) și la 27 ianuarie 1633 (*Ibidem*, p. 354, nr. 278).

16 *Ibidem*, p. 522, nr. 416.

**ACTIVITATEA POLITICĂ A LUI IORDACHE CANTACUZINO
ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI VASILE LUPU.**

Posibil ajuns pe tron și cu ajutor Cantacuzinesc, Vasile Lupu va face, după cum era de așteptat, multe schimbări în divanul domnesc. Printre cei din domnia anterioară găsim pe Pătrașco Bașotă, Constantin Ciogolea, Pătrașco Ciogolea sau Dumitrașco Șoldan, toți aceștia fiind rude ale sale, însă, apar și nume noi, mai ales rude foarte apropiate cum sunt Gheorghe Coci și Gavril Coci, frații săi, iar mai târziu (1651) nepotul de frate Alexandru Coci¹⁷. Iordache Cantacuzino rămâne vistiernic (al doilea) până spre sfârșitul anului 1634, căci îl găsim în această funcție atât la 13 mai¹⁸ cât și la 14 august¹⁹. Se pare că Iordache a fost cel care a negociat cu Poarta ca Vasile Lupu să nu plătească tribut timp de patru ani: între 1634-1637, iar datorită acestor tratative încheiate cu succes situația financiară a Țării Moldovei, și implicit a domnului, s-a stabilizat²⁰.

Înrudirea dintre Iordache Cantacuzino și domn, primul căsătorindu-se cu sora soției celui din urmă, devenind astfel cumnați²¹, cu siguranță a făcut ca Iordache să fie numit mare vistiernic la sfârșitul anului 1634 sau la începutul anului următor, prima mențiune a deținerii acestei demnități de către Cantacuzin datând din 1 martie 1635²². Mare vistiernic va fi mulți ani de acum înainte, aceasta fiind funcția pe care o va deține, cu unele întreruperi, mai bine de 20 de ani. Încredințarea acestei dregătorii nu era ușor de făcut, domnul trebuind să aleagă un om foarte apropiat lui și nu în ultimul rând unul priceput în ale finanțelor, căci odată cu aceasta el dădea celui ales „cheia țării în mână”²³.

Iordache administrează neconținut vistieria Moldovei timp de trei ani de la numirea sa, fiind întâlnit frecvent în actele păstrate. Din ele am selectat câteva care îl înfățișează în această funcție pe parcursul perioadei martie 1635-aprilie 1638. Astfel, la 11 noiembrie 1635 Vasile Lupu îi întărește lui „Iordache mare vistiernic” 26 de pământuri cumpărate în satul Cârliști²⁴; la 20 martie 1636 domnul îi întărește marelui vistiernic satul Popricani, cumpărat de la Coste vameș²⁵; la 1 noiembrie 1636 „Iordache mare vistiernic și Mălai fost vistiernic”

17 Nicolae Stoicescu, *Legăturile de rudenie dintre domni și marea boierime și importanța lor pentru istoria politică a Țării Românești și Moldovei (secolul XV- începutul secolului al XVIII-lea)*, în *Danubius*, vol. V, Galați, 1971, p. 132-133.

18 *DRH, A, XXII*, ed. C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, p. 136, nr. 126.

19 Nicolae Iorga, *Studii și documente*, vol. V, București, 1903, p. 22; *DRH, A, XXII*, p. 266, nr. 238; Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. II/1, Iași, 1909, p. 86-88, nr. 71.

20 Ion Mihai Cantacuzino, *O mie de ani în Balcani*, București, 1996, p. 135.

21 I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 28-29.

22 *DRH, A, XXIII*, ed. L. Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat și Dumitru Agachi, p. 44-45, nr. 46.

23 Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, ediție îngrijită, cu glosar, indice, și o introducere de Iorgu Iordan, București, 1955, p. 177.

24 Theodor Codrescu, *Uricarul*, vol. XXV, Iași, 1895, p. 35-36.

25 *DRH, A, XXIII*, p. 409-412, nr. 365.

revendică un țigan pe care îl au de la socrul lor Băcioc²⁶; la 26 ianuarie 1637²⁷ cât și la 11 iulie aceluiași an²⁸, marele vistiernic Iordache Cantacuzino este martor la vânzarea unor sate. La 8 mai 1638²⁹ încă deținea această funcție, însă la o lună după această dată, mai exact la 15 aprilie³⁰, îl găsim înlocuit cu Palade, Iordache semnând ca „fost mare vistiernic”. Nu cunoaștem cauza, și nici împrejurările pentru care acesta a fost scos din slujbă, dar rămâne în această situație până la sfârșitul anului 1639³¹, el reapărând ca mare vistiernic la 31 decembrie³². Această înlocuire ar putea avea legătură cu moartea Catrinei, prima soție a lui Iordache, care, a avut loc în această perioadă, însă lipsindu-ne o dovadă clară nu putem afirma sigur acest lucru. Nici de o supărare a domnului, care să ducă la o demitere, nu cred să fie vorba atâta timp cât la o perioadă relativ scurtă slujba îi este din nou încredințată, iar în intervalul în care Iordache este „fost vistiernic”, primește în dar de la domn câteva proprietăți și întăriri pentru satele cumpărate³³.

Primind din nou administrarea finanțelor țării, Iordache va avea grijă de bunăstarea acestora încă aproape patru ani, adică, până la 27 septembrie 1643³⁴, când locul îi va fi luat de Iorga³⁵, vărul lui Vasile Lupu. Iordache Cantacuzino nu va părăsi însă divanul domnesc, căci imediat, chiar în ziua următoare (28 septembrie³⁶), îl găsim semnând ca mare spătar, dând mărturie pentru o cumpărătură făcută de fratele său Toma. Din nou putem arăta că schimbarea nu a survenit în urma unor neînțelegeri dintre boier și domn și că motivul a fost cu totul altul. Astfel, coroborând informația oferită atât de Miron Costin, cât și de Dimitrie Cantemir, care ne spune că marele spătar beneficia de jumătate din veniturile stărostiei de Cernăuți³⁷, cu faptul că în această perioadă Iordache s-a căsătorit a doua oară, cu Alexandra fiica lui Gavrilaş Mateiaș, posesorul a celei mai mari părți din ținutul Cernăuți, din care, prin zestrea adusă de soție un procent considerabil va ajunge în stăpânirea Cantacuzinului, găsim

26 *Ibidem*, p. 597-598, nr. 548.

27 *DRH, A, XXIV*, ed. C. Cihodaru și I. Caproșu, , p. 19, nr. 21.

28 *Ibidem*, p. 140, nr. 149.

29 *Ibidem*, p. 39, nr. 345.

30 *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. I, ed. Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, Iași, 2000, p. 354-358, nr. 273. (în continuare: Ioan Caproșu, *Documente Iași*, I).

31 Martor la 14 ianuarie 1639 (*DRH, A, XXV*, ed. Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat și Marius Chelcu, București, 2003, p. 9-10, nr. 9); la 11 martie 1639 (*Ibidem*, p. 61-62, nr. 55); la 10 aprilie 1639 (*Ibidem*, p. 101-105, nr. 97), etc. sau la 7 septembrie când Vasile Lupu dă acestuia o „bucată de șes ce se cheamă Răutul, pe Bahluiet” (*Ibidem*, p. 225-226, nr. 225).

32 *Ibidem*, p. 270-272, nr. 272.

33 La 16 februarie 1639 Vasile Lupu dă lui „Iordache fost mare vistiernic o bucată de șes ce să dzice Răutul, ce este pre Bahluiet, dreaptă ocină domnească” (*Ibidem*, p. 42-43, nr. 35).

34 Gheorghe Ghibănescu. *Ispisoace și zapise*, vol. II/2, Iași, 1910, p. 48, nr. 27.

35 După data de 27 septembrie 1643, Iorga apare de mai multe ori având funcția de mare vistiernic: la 28 septembrie 1643 (*Ibidem*, p. 48-49, nr. 28) sau la 31 iulie 1644 (*Ibidem*, p. 69-70, nr. 40), acestea fiind doar câteva exemple.

36 *Ibidem*, p. 48-49, nr. 28.

37 Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova. (sec. XIV-XVII)*, București, 1968, p. 247.

că numirea nu a fost deloc întâmplătoare, și că, deși spătăria era inferioară în rang vistierniciei, aceasta îi va fi fost mai de folos pentru o perioadă boierului. În această perioadă Iordache semnează de mai multe ori ca mare spătar³⁸, și o va face până în primăvara anului 1645, când, la 12 martie³⁹, îl găsim din nou vistiernic.

În 1644 cneazul polonez Janusz Radziwiłł ceru mâna Mariei, fiica lui Vasile Lupu, proiectul stârnind controverse între boierii sfatului domnesc. Printre cei care s-au opus acestei alianțe erau și frații Cantacuzino, ei argumentând cu „legea rătăcită” a cneazului calvin, dar și că ar fi „un lucru nu fără grije despre Împărăția Turcului”⁴⁰, ei cerând domnului ca această nuntă să nu se facă. Lupu a ascultat însă pe cei care erau interesați în înfăptuirea acesteia, printre care „Toderașco logofătul și Ureche vornicul”⁴¹, astfel nunta avu loc în februarie 1645, în întâmpinarea mirelui fiind nevoit să meargă chiar unul din opozanții evenimentului, Toma Cantacuzino⁴².

La 4 aprilie 1645 a fost redactat un act în care apare ca martor „Iordache Cantacuzino postelnic”⁴³, însă este singurul de acest fel, iar dacă aceasta nu a fost doar o greșeală a scriitorului actului, cu siguranță a fost o funcție deținută de boier o foarte scurtă perioadă.

După cum am văzut, din martie 1645 Iordache revine la funcția care l-a consacrat în viața politică, aceea de mare vistiernic, demnitate deținută și în octombrie-noiembrie 1648⁴⁴, când a avut loc atacul de la Brătuleni poruncit de Vasile Lupu, cu „grabă” și „fără sfat” împotriva tătarilor ce se întorceau „încărcați de robi și de plean den Țara Leșească”⁴⁵. După această faptă, care arăta orientarea pro-polonă a politicii sale, Vasile Lupu, așteptând represalii pentru nesăbuița sa, face noi schimbări în divan, așezând în dregătoriile militare oameni de încredere⁴⁶, însă „remanierea” nu influențează cu nimic funcția Cantacuzinului. Acesta rămâne mare vistiernic și în tragicul an 1650⁴⁷, când în august, „oastea tătară cu cazaci amestecată”⁴⁸, a invadat Moldova. Încă de la începutul acestei invazii Vasile Lupu trimite „pre doamna depreună cu casele boierilor pen frânturile codrilor, pe la Căpotești, spre Cetatea Neamțului”⁴⁹, iar printre boierii refugiați la Neamț, cu siguranță s-a aflat și Iordache cu „sama visteriei”. În timpul acestui val nimicitor toată țara a avut de suferit, iar în Iași „unde și unde au rămas câte o dugheniță. Curtea cea domnească, casele boierilor [...], într-o mică de

38 Martor: la 15 iunie 1644 (Gheorghe Ghibănescu. *Ispisoace și zapise*, vol. II/2, p. 63-64, nr. 36) sau la 31 iulie 1644 (*Ibidem*, p. 69-70, nr. 40).

39 *CDM*, vol. II, p. 352, nr. 1763.

40 Miron Costin, *op. cit.*, p. 121.

41 *Ibidem*.

42 *Călători străini*, V, p. 646.

43 Teodor Codrescu, *Uricarul*, vol. XXIII, Iași, 1895, p. 188-193, nr. 65.

44 *CDM*, vol. II, *passim*.

45 Miron Costin, *op. cit.*, p. 131.

46 Petronel Zahariuc, *Țara Moldovei în vremea lui Gheorghe Ștefan voievod (1653-1658)*, Iași, 2003, p. 54.

47 Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1971, p. 363.

48 Miron Costin, *op. cit.*, p. 132.

49 *Ibidem*, p. 133.

ceas cenușă au stătut”⁵⁰. Pentru a-i potoli pe invadatori Vasile Lupu a fost nevoit să plătească o sumă considerabilă tătarilor, 120 000-130 000 de taleri, iar cazacilor încă 10 000⁵¹. Pe lângă tributul anual plătit Porții, acum mare vistiernic trebuia să calculeze un altul, promis tătarilor⁵², însă, ce era mai grav, consta în faptul că hatmanului cazac, Bogdan Hmelnițki, nu era mulțumit doar cu cei 10 000 de taleri, astfel, alături de alte multe daruri, Vasile Lupu trimite acestuia o scrisoare prin care făgăduiește fiului său, Timuș, mâna Ruxandrei, fiica cea mai mică a domnului moldovean⁵³. După mai multe încercări de a evita această înscrisoare nedorită, Vasile Lupu, ca urmare a insistențelor unor boieri care prevedeau o nouă invazie căzăcească, va fi nevoit să se supună, nunta fiind celebrată la 1 septembrie 1652. Printre cei care s-au împotrivit nunții au fost din nou boierii Cantacuzini, iar acest fapt îl aflăm dintr-o întâmplare ulterioară nunții, adică din aprilie-mai 1653, relatată de Miron Costin: „Și îmbla Timuș cu acela gându [să-i omoare] și pre Toma vornicul și pre Iordachie vistiernicul, tot dentr-aceia pricină, dzicându că acești doi cu Cotnarschii opriia pre Vasilie vodă să nu dea pre doamna Roxanda după dânsul”⁵⁴, ei scăpând abia după intervenția domnului, care arată încă odată atașamentul față de frații Cantacuzino.

Un alt episod care trebuie amintit s-a desfășurat înainte de înlăturarea lui Vasile Lupu, când, deși circulau zvonuri privind un posibil complot, acestea nu au fost crezute la timp, astfel, șezând la Sfat, marele vistiernic Iordache Cantacuzino, văzându-l pe Gheorghe Ștefan, marele logofăt și „capul complotiștilor”, cu toiagul la gură, îl întrebă: „Ce dzici în fluier, dumneata, logofete?”. Răspunsul a fost „în pildă”, însă în curând se dovedi că a fost adevărat: „Dzic în fluier, să mi să coboare caprile de la munte, și nu mai vin”⁵⁵, referindu-se la oștile ardeleni care-l vor ajuta să ocupe tronul Moldovei.

La câteva zile după acest eveniment, Gheorghe Ștefan plecând să se întâlnească cu protectorii săi, din grabă nu a avut timp să-și anunțe colaboratorii, astfel frații Ciogolea, „cuprinși și lăsați de logofătul [...] s-au apucat de altă îndirepătură, scriindu un răvaș Ciogolea spătarul la Vasilie vodă”⁵⁶. Acest răvaș trebuia să ajungă prin intermediul egumenului mănăstirii Aron Vodă, Ioasaf, întâi la Iordache Cantacuzino, care, cunoscut probabil ca un om cu suflet bun, va interveni pe lângă domn să fie iertați în caz că se vor descoperi autorii, apoi, la Vasile Lupu. Marele vistiernic a citit din această scrisoare următoarele: „Milostive doamne. Eu, unul den slujitorii cei streini, mâncându pâinea și sarea măriei tale dentr-atâția ai, ferindu-mă de osândă, să nu-mi vie asupra, pentru pâinea și sarea măriei tale, îți facu știre pentru Ștefan logofătul cel mare, că-ți este adevărat hiclean și s-au ajiunsi cu Racoții și cu domnul muntenescu și sintu gata oștile și a lui Racoții și a lui Matei vodă, să vie asupra mării tale. De care lucru adevărat, adevărat să credzi măria ta, că nu este într-altu chip”⁵⁷, după care,

50 *Ibidem.*

51 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 72.

52 *Ibidem*, p. 73.

53 *Ibidem.*

54 Miron Costin, *op. cit.*, p. 148.

55 Ion Neculce, *op. cit.*, p. 116 („cuvântul XXX”).

56 Miron Costin, *op. cit.*, p. 137.

57 *Ibidem.*

înțelegând gravitatea celor scrise, și dorind să evite furia domnului, cere egumenului „să dea [...] răvașul la domnie”. Autorii scrisorii au fost deconspirați chiar de duhovnicul lor, care, căpătând dezlegare de la mitropolitul Varlaam, a spus „anume cine i-au dat răvașul”⁵⁸. În ciuda insistențelor Cantacuzinului, frații Ciogolea, Ștefan serdarul și Alexandru Ciogolea, fiul unuia dintre frați⁵⁹, și-au pierdut capetele, regretul acestuia fiindu-ne împărtășit de Miron Costin care, în noaptea execuției, aducându-i la cunoștință vistiernicului cele întâmplate, ne spune că „au suspinat greu, dzicându: «Ah! Ce s-au făcut»”⁶⁰.

După câteva încercări de restabilire a situației, domnul își dă seama că este prea târziu și se pornește spre Hotin împreună „cu toată casa și curtea și cu boierii de curte”⁶¹, printre care se aflau și boierii Cantacuzini, iar Iordache reușește chiar să-și salveze averea cu ajutorul celui pe care l-a crescut în casa sa, Miron Costin⁶², care mărturisește că: „inima agonisitei lui am trecut-o la Camenița și am dat-o la un priiatin a tătâne-mieu, anume Mihai stegariul și deplin acele toate au venit apoi la mâna lui Iordachie vistiernicului”⁶³.

După ce noul domn, Gheorghe Ștefan, s-a instalat la Iași, Vasile Lupu, în zilele de 8 și 9 aprilie, însoțit de fiii, frații și nepoții săi, dar și de credincioșii boierii Toma și Iordache Cantacuzino, trece Nistrul spre Camenița⁶⁴. La scurt timp însă, mai exact la 28 aprilie, cu ajutorul ginerelui său Timuș, Vasile Lupu intră din nou în Iași, reluându-și domnia pe care nu a putut să o păstreze decât trei luni și asta pentru că, ignorând iar sfatul boierilor săi, decide să-și îplinească visul care l-a frământat timp de 20 de ani, stăpânirea Țării Românești, mai ales că la curtea lui Matei Basarab și-a găsit refugiul Gheorghe Ștefan. Nu am găsit nici un document din această perioadă în care să figureze marele vistiernic. Dealtfel, nici nu prea a avut timp să depună mărturii, sau mai mult, să cumpere el ceva, căci campania din Muntenia dovedindu-se nu după mult timp un eșec, Iordache se vede din nou pornit, alături de domnul său, pe amarul drum al pribegiei.

Întoarcerea în Moldova a lui Gheorghe Ștefan a fost de această dată mai bine organizată, în timp ce Lupu, neprimind ajutor de nicăieri, caută prin orice mijloace să-și apere tronul, însă, întâi de toate își pune familia la adăpost, alegând de această dată Cetatea Sucevei.

După bătălia de la Sârca, din 6 iulie 1653⁶⁵, din care victorios a ieșit fostul logofăt, Vasile Lupu este nevoit să părăsească din nou Moldova, însă de data aceasta pentru totdeauna. La Suceava, în sprijinul „casei” lui Lupu a rămas „Toma vornicul den boieri, având 80 de seimeni și pușcași de loc și nemți 60 lefecii”⁶⁶. Tot Miron Costin, care între timp trecuse de

58 *Ibidem*, p. 138.

59 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 123.

60 Miron Costin, *op. cit.*, p. 140.

61 *Ibidem*.

62 N. Grigoraș, *Știri noi despre viața și familia lui Miron Costin*, în *SCȘI*, VII, 1956, fasc. 2, Iași, p. 177.

63 Miron Costin, *op. cit.*, p. 140-141.

64 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 128.

65 *Ibidem*, p. 162.

66 Miron Costin, *op. cit.*, p. 158.

partea lui Ștefan⁶⁷, ne spune că fostul domn „au trecut Nistru la Rașcov, și acolo petrecând câteva zile s-au mutat la Volodijin”⁶⁸ de unde l-a trimis pe Iordache Cantacuzino la cuscrul său, să-i ceară ajutor⁶⁹. Deși Bogdan Hmelnițki va acorda ajutor doar după o întrevvedere ulterioară cu Vasile Lupu, este important pentru studiul nostru să știm că lui Iordache i s-a dat o astfel de misiune, și că de el depindeau acum viața familiei sale rămasă în Moldova, precum și viețile celor care au rămas fideli fostului domn.

ACTIVITATEA LUI IORDACHE CANTACUZINO ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI GHEORGHE ȘTEFAN.

Cu tot sprijinul acordat de cazaci, deși, după mai bine de două luni de asediu, în care însuși fiul hatmanului de la Cehrin, Timuș Hmelnițki și-a pierdut viața, Cetatea Sucevei a fost predată în mâinile noului domn, iar soția și fiul lui Vasile Lupu, precum și Toma Cantacuzino, au fost închiși la curțile lui vodă Ștefan de la Buciuiești, pe apa Bistriței, sub pază severă, Paul de Alep spunându-ne că satul a fost „înconjurat cu strajă ca nimeni să nu poată intra nici ieși”⁷⁰. În curând, în „închisoarea” de la Buciuiești va ajunge și Iordache Cantacuzino, despre care Miron Costin ne relatează că „au venit singur de bunăvoie, ca un miel spre giunghiere”⁷¹, asta pentru că nici nu prea avea alternative în momentul în care Vasile Lupu, înainte de a pleca de la Cehrin spre Baccisarai, și-a slobozit slugile, cărora le-a dat o scrisoare prin care cerea noului domn să-i primească în slujba sa⁷². La o slujbă nici nu putea spera când s-a întors, însă, decât să stea o viață printre străini, a preferat, cu riscul oricăror cazne, să se întoarcă „acasă”. Gheorghe Ștefan le-a luat Cantacuzinilor „tot ce-au avut, și sate, și haine, și odoară, și haine, și bucate, și bani gată noadzăci de mii de galbeni de aur ungurești”⁷³, însă, pe lângă toate acestea, la Buciuiești, „multă groază le făce, și îmbla noaptea cu luntrea pre apa Bistriței, de-i spărie că-i vor răsturna în Bistriță”⁷⁴.

Trebuie să fi suportat Iordache rigorile acestei „prinsori” vreo cinci-șase luni, în care se includ și cele din iarna anilor 1653-1654, mai ales că „porunca mergea una după alta să-i omoare”⁷⁵. Cu toate acestea marele armaș „Hăbășescu nu s-au grăbit cu moartea. Și au scris în doao rânduri Gheorghie Ștefan-vodă numai să-i omoare, și tot n-au vrut să se grăbească să-i omoare. Iar al triile rând, scriind Gheorghii Ștefan-vodă la armașul Hăbășescu numai să-i omoară, și stând cărțile gata pre masă, întru acel ceas au sosit un căpitan din Țara Muntenească, anume Ușurelul, cu cărți de la Constantin-vodă Băsărabă, domnu nou, pofind

67 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 158.

68 Miron Costin, *op. cit.*, p. 158.

69 *Ibidem*.

70 *Călători străini*, VI, p. 101.

71 Miron Costin, *op. cit.*, p. 169.

72 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 196.

73 Ion Neculce, *op. cit.*, p. 117 („cuvântul XXXIII”).

74 *Ibidem*.

75 Miron Costin, *op. cit.*, p. 169.

cu scrisoare pre Gheorghe Ștefan-vodă să-i sloboadă pre acei doi boieri, să nu-i omoară. Iar de-i va omori strica prieteșugul, și să fie gata de războiu”⁷⁶. Găsim astfel că ajuns Constantin Șerban⁷⁷ domn al Țării Românești, în primăvara anului 1654, rugat de cumnatul său, postelnicul Constantin Cantacuzino⁷⁸, intervine pentru eliberarea celor doi frați. Situația se pare că a fost mult mai complicată decât ne-o prezintă Neculce, astfel, pentru eliberarea Cantacuzinilor, prin vistiernicul Istratie Leurdeanu, s-a ajuns la principele Rákóczy. Primul, aflat la Constantinopol, intervine pe lângă Ferencz Thordaz, capuchehaia lui Rákóczy, care scrie principelui său la 19 mai 1654 următoarele: „domnul Strati mă roagă, mărite domn, să vă scriu, ca măria voastră să-i scrieți lui Ștefan voievod, iar el vă va sluji pe viață, despre doi cumnați din Moldova, unul Toma vornic, celălalt vistiernicul Iordache, pe care voievodul îi hărțuiește, iar ei se tem; el își pune capul la măria voastră pentru ei, căci ei sunt cinstiți voievodului, dar înaintea lui au trebuit să fie fideli domnilor. Soția lui Strati este <nepoată> unui «frate» al lor din Țara Românească, anume Constantin, și crede, mărite domn, că ar trebui să-și caute prieteni la Poartă, prin care să ajungă la Ștefan voievod, dar el spune că, chiar dacă are prieteni printre oamenii mari de aici, speră mai mult de la măria voastră și că mai degrabă s-ar bizui pe măria voastră în această treabă”⁷⁹. Nu știm dacă Rákóczy a răspuns rugăminții adresată de marele postelnic muntean, dar găsim pe Iordache Cantacuzino la 22 mai 1654 în libertate, judecându-se cu pârcălabul de Dorohoi, Toader, din pricina unor sate, Gheorghe Ștefan dând dreptate fostului vistiernic⁸⁰, însă este foarte greu de crezut că scrisoarea, scrisă la 19 mai în Constantinopol, să fi ajuns la Rákóczy, la rugămintea căruia domnul de la Iași să-i fi eliberat pe Cantacuzini, și toate acestea în doar trei zile. Se pare că tot misiunea căpitanului muntean, zis Ușurelul, trimis de Constantin Șerban, ar fi fost decisivă în eliberarea celor doi frați, distanța străbătută de acesta, în a doua parte a lunii aprilie, de la București la Iași „untru o dzi și într-o noapte”⁸¹, reprezentând un record pentru vremea aceea.

Dacă această problemă a fost în parte lămurită, s-ar mai putea pune totuși o întrebare: de ce Grigore Hăbășescu nu a răspuns poruncilor de execuție a Cantacuzinilor? Nu știm cât au plătit aceștia marelui armaș pentru a nu fi omorâți, însă este posibil ca Hăbășescu să-și fi amintit de binele pe care i l-a făcut cândva Iordache, „într-o cumpănă a vieții”, când i-a împrumutat o sumă considerabilă de bani, 700 de lei, în schimbul căreia a lăsat zălog satul

76 Ion Neculce, *op. cit.*, p. 117 („cuvântul XXXIII”).

77 Constantin Șerban era rudă cu Gheorghe Ștefan, fiind căsătorit cu Bălașa, nepoata de soră a doamnei Moldovei, Safta (Nicolae Stoicescu, *Dicționar...*, p. 158).

78 Constantin Cantacuzino era căsătorit cu Elena, fiica lui Radu Șerban și soră a domnului Constantin Șerban (*Ibidem*, p. 135).

79 Sándor Szilágyi, *Transsylvania et Bellum Boreo-Orientale*, I, Budapesta, 1890, p. 349 *apud* Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 216.

80 *CDM*, III, p. 39, nr. 72. Două documente din același volum arată că încă din 18 martie 1654 Iordache era liber. În unul din acestea se judecă cu urmașii lui Gavril din Isnovăț pentru stăpânirea satului Păltiniș, ținutul Dorohoi, act în care pentru a se împăca cu jeluitorii, Iordache le plătește încă 80 de taleri (*Ibidem*, p. 35, nr. 56). Al doilea act, din aceeași zi, este întărirea domnească pentru stăpânirea satului Păltiniș de către Iordache (*Ibidem*, p. 35, nr. 57). Totuși este foarte posibil ca data actelor să fie greșită, mai ales că în martie 1654 domn în Țara Românească nu era ajuns încă Constantin Șerban, cel care s-a implicat în eliberarea Cantacuzinilor.

81 Ion Neculce, *op. cit.*, p. 118 („cuvântul XXXIII”).

Agiudeni⁸².

Văzându-se liber, Iordache, care apare în toată perioada domniei lui Gheorghe Ștefan ca fost mare vistiernic, neprimind de la acesta, cum era de așteptat, nici o funcție, începe să-și revendice moșiile care i-au fost luate de domn. Ștefan vodă își răsplătise slujitorii credincioși cu moșiile luate de la Vasile Lupu și de la frații acestuia, însă și cu cele ale fraților Cantacuzino. Astfel s-a întâmplat în cazul satelor Vătămani și Căcăceni, care au aparținut lui Iordache și au fost date unuia dintre cei mai devotați boieri ai săi – Lupu Bogza⁸³. Îl vedem pe Iordache încă din 1654 primind întăriri de la domn pentru fostele sale proprietăți, cum se întâmplă la 22 mai⁸⁴ sau la 12 august⁸⁵, însă procesele vor continua și după 1658⁸⁶.

Cu timpul atitudinea domnului față de Cantacuzini s-a schimbat. După ce în 1655 fiul lui Iordache, Toderășco, își găsește un loc printre micii dregători ai domnului, fiind numit postelnic⁸⁷, în 1656, la 25 februarie, Gheorghe Ștefan va întări lui Iordache Cantacuzino satele din ținuturile Suceava și Dorohoi a căror „dresuri și scrisori [...] s-au prăpădit de spre cazaci, când au venit în pământul nostru, al Moldovei, Timuș Hmelnițchi, feciorul lui Bogdan Hmelnițchi, hatmanul Zaporojânilor, până la orașul Sucevii, și au prădat toate mănăstirile carii au fost în cuprinsul orașului și, bătând, au agiunsu la sfânta mănăstire Dragomirna, și au răpit ei toate averile boierilor [...], și acele dresuri și scrisori ce au avut socrul său Gavrilaş logofătul de clironomie și răscumpărări, precum singură domnia mea știm și am văzut niște dresuri și scrisori de căzaci rupte”⁸⁸. În ziua următoare, la 26 februarie, domnul le poruncește sătenilor din Avrămeni să asculte „de boiarinul nostru de Iordachie ce-au fostu vistiernic pentru căci domnia mea m-am milostivit și v-am dat iarăși lui cum ați fostu mainte [...], iar vornicelul carele l-am fost pus domnia mea acolo să naibă nici o treabă”⁸⁹. La 1 octombrie 1656⁹⁰ Lupu Bogza, ajuns pârcălab, recunoaște, „după ce s-au împăcat toate vrăjibile și prepusurile”, că a „băgat în foc” mai multe acte ale vistiernicului, fiind obligat să întoarcă acestuia satele primite de la domn.

Cu toate că relațiile dintre fostul vistiernic și domn s-au normalizat, în 1656 Iordache Cantacuzino trimite lui Vasile Lupu, care era închis de ceva vreme în Constantinopol la Edicule, o importantă sumă de bani⁹¹, semn că nu l-a uitat pe cel căruia i-a fost fidel două decenii, și că încă mai spera la o revenire a acestuia pe tronul Moldovei.

La începutul anului 1658 a avut loc un eveniment care făcea ca apropierea dintre

82 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 444-445.

83 Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. IV, Iași, 1908, p. 390, nr. CCLIV.

84 *CDM*, III, p. 39, nr. 72.

85 *Ibidem*, p. 42, nr. 89.

86 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 480, v. și nota 767.

87 Nicolae Stoicescu, *Dicționar...*, p. 364.

88 Nicolae Iorga, *Studii și documente*, vol. XI, București, 1906, p. 51-52, nr. 20. Vezi și Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 301-302, unde sunt prezentate întăririle domnești date lui Iordache pentru satele din ținuturile Hotin și Cernăuți.

89 Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. IV, p. 2, nr. III.

90 C. A. Stoide, *Documente din Ținutul Neamț (secolele XVI-XVIII)*, extras din *Anuarul Liceului «Petru Rareș» din Piatra Neamț*, 1936-1940, p. 6-7.

91 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 297.

Cantacuzin și Ștefan vodă să fie și mai strânsă. Este vorba de căsătoria fiului său din prima căsătorie, Toderășcu Iordache, cu Safta, fiica lui Ștefan Boul⁹², cumnatul lui Gheorghe Ștefan, realizându-se astfel o legătură de rudenie între cei doi. Această înrudire nu le va mai fi de prea mult folos, fapt de care Ștefan vodă era conștient, căci nu demult primise poruncă să se prezinte la Poartă, ceea ce echivala de cele mai multe ori cu mazilirea, iar o recunoaștere indirectă a acestui situații se regăsește în cuvintele sale cuprinse în actul din 11 decembrie 1657, prin care restituie lui Iordache satul Popricani: „să-și ție satul, căci iaste dumisale dreaptă cumpărătură și destul i l-am ținut domnia mea pre sama noastră cu asupreală, căci să tâmplase vremile cu scârbă”⁹³. Presimțirile sale au devenit în curând realitate căci, la 3 aprilie 1658, Gheorghe Ghica dădea primul său act în calitate de domn al Moldovei⁹⁴.

ACTIVITATEA POLITICĂ A LUI IORDACHE CANTACUZINO ÎN TIMPUL DOMNIIILOR LUI GHEORGHE GHICA, ȘTEFĂNIȚĂ LUPU ȘI EUSTRATIE DABIJA.

La începutul domniei lui Gheorghe Ghica, îl întâlnim din nou pe Iordache Cantacuzino între membrii sfatului, numit însă în dregătoria de mare paharnic, înlocuindu-l pe Neculai Mogâldea⁹⁵. Astfel, la 29 aprilie 1658, noul mare paharnic iese înaintea domnului și a Divanului cu o jalbă în care s-a plâns împotriva lui Gheorghe Ștefan, Ghica vodă făcându-i dreptate pentru că: „a avut un sat, anume Dumești pe Bârlăzâl, în ținutul Vasluiului, care sat i-au fost cumpărătură, două părți de la Gheorghe Ștefan vodă, încă din boierie, iar o parte i-au fost cumpărătură de la alți răzeși, carii au avut ocină acolo împreună cu Ștefan vodă; iar după aceea, tâmplându-să lui Ștefan vodă a hi domnul aceștii țări a Moldovei trimis-au pre Radu pitarul cel mare să hie capichiaie la Țarigrad, luata-au acel sat, Dumești de la Iordache paharnicul cu sila fără voia lui și l-au dat Radului pitarului și au lepădat patru sute de lei”⁹⁶. În această dregătorie îl găsim pe Iordache atât la 24 mai⁹⁷ și 24 iunie 1658⁹⁸, cât și în anul următor, la 23 martie⁹⁹ sau 6 august¹⁰⁰ când, de cele mai multe ori se judecă pentru recuperarea moșțiilor pierdute în timpul domniei anterioare. El va continua să participe la mesele solemne „îmbrăcat în caftan de brocart, încins cu brâu de mătase roșie”, unde „umplea primul pahar al domnului”¹⁰¹, până în noiembrie 1659, când Gheorghe Ghica este înlocuit cu fiul lui Vasile Lupu, Ștefăniță, Iordache reocupând acum funcția de mare vistiernic.

Ștefan Lupu face puține schimbări în divanul său, aducând totuși în marile dregăto-

92 Nicolae Stoicescu, *Dicționar...*, p. 364.

93 Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. III/1, p. 91-92, nr. 67.

94 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 380.

95 *Ibidem*, p. 430.

96 I. Tanoviceanu, *Începuturile Cantacuzineștilor...*, p. 39-41.

97 Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. IV, Cernăuți, 1938, p. 184.

98 *CDM*, III, p. 97, nr. 364.

99 Ioan Caproșu, *Documente Iași*, I, p. 477-478, nr. 416.

100 Nicolae Stoicescu, *Dicționar...*, p. 363.

101 Idem, *Sfatul domnesc...*, p. 277.

rii rudele și slujitorii credincioși ai tatălui său, astfel, pe lângă Iordache numit mare vistiernic mai apar Toma Cantacuzino în slujba de mare vornic al țării de jos, Ilie Șeptelici hatman și pârcălab al Sucevei, Grigore Hăbășescu mare paharnic sau Toderașco Iordache Cantacuzino pârcălab de Hotin¹⁰². Toate documentele din anul 1660 îl prezintă pe Iordache ca mare vistiernic, cu excepția celui din 11 mai, unde cu siguranță s-a strecurat o greșală, Cantacuzinul apărând cu funcția de „postelnic”¹⁰³.

În evenimentele din ianuarie 1661 când domnul Țării Românești, Constantin Șerban, intră în Moldova pentru a lua tronul tânărului Ștefan, pe Iordache îl găsim alături de alți funcționari ai visteriei în Cetatea Neamțului. Acest lucru îl aflăm din documentul datat 20 ianuarie 1661, unde, pe lângă marele vistiernic sunt pomeniți Gavrilaş Neaniul vistier al treilea, Roșca și Rugină vornici de poartă, Miron Costin fost pârcălab sau Savin vătaf¹⁰⁴. Tot aici îl găsim și la 8 februarie, într-un zăpis prin care cumpără părți din satul Dușăști¹⁰⁵.

Frații Cantacuzino s-au aflat mereu în fruntea colaboratorilor apropiați ai lui Ștefan vodă Lupu, ei primind acum, în schimbul suferințelor îndurate în timpul domniei lui Gheorghe Ștefan, precum și a celor 90 000 de galbeni, moșiile acestuia și ale rudelor sale (neamul Ceaureștilor)¹⁰⁶, însă au avut demnitatea de a nu sărăci o familie care nu era cu nimic vinovată de felul în care reacționase unul din membrii ei.

Ion Neculce a reținut și a transmis un alt episod din timpul acestei domnii, în care frații Toma și Iordache Cantacuzino sunt eroi principali. Acesta s-a produs în momentul în care Ștefan vodă a vrut să mărească una din dările vremii – fumăritul, ei având curajul să i se opună. Mănios domnul „au scos hangeriul și s-au răpedzit să de într-înșii, și ei au fugit din casă afară”¹⁰⁷. Astfel, găsim îndreptățită caracterizarea făcută acestor boieri de către Neculce: „Măcar că acei boieri erau greci, dar să pună tare pentru țară și pentru obicei nou să nu să facă, că obiceiurile cele noae fac risipă țărilor și peire domnilor”¹⁰⁸.

Până la sfârșitul domniei lui Ștefan Lupu și apoi în vremea interimatului de la finele anului 1661, Iordache rămâne mare vistiernic. Documentul din 25 noiembrie 1661¹⁰⁹ încă-l menționează cu această funcție, însă, din timpul domniei lui Eustratie Dabija devine mare spătar, primul act în care îl găsim cu această demnitate fiind cel de la 22 ianuarie 1662¹¹⁰. Numirea lui Iordache în demnitatea de mare spătar a fost pusă de Ion Neculce pe seama încuscrii acestuia cu domnul, Safta, prima fiică a lui Iordache din cea de a doua sa căsătorie, măritându-se cu Lupașco Buhuș, fiul vitreg al lui Eustratie Dabija, născut dintr-o căsătorie

102 Constantin I. Andreescu, C. A. Stoide, *Ștefăniță Lupu domn al Moldovei (1659-1661)*, București, 1938, p. 69.

103 Pavel Mihailovici, *Documente moldovenești găsite la Constantinopol (1462-1755)*, în *CercIst*, VIII-IX, Iași, 1932-1933, nr. 3, p. 51-54, nr. 32.

104 Theodor Codrescu, *Uricarul*, vol. XXV, Iași, 1895, p. 44-45.

105 *Ibidem*, p. 48.

106 Ștefan S. Gorovei, *Cantacuzinii moldoveni*, în *MI*, XVII, nr. 4, p. 15.

107 Ion Neculce, *op. cit.*, p. 120 („cuvântul XXXIX”).

108 *Ibidem*.

109 Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zăpise*, vol. III/1, p. 194-195, nr. 139.

110 *Ibidem*, p. 195-196, nr. 140.

anterioară a doamnei Moldovei, Dafina (Ecaterina), cu Dumitru Buhuș¹¹¹: „Și încuscrindusă Dabije-vodă cu Iordachi, l-au pus spătaru mare”¹¹². Nunta a avut loc la sfârșitul anului 1662, „izvodul de dzestre ce s-au dat [...] și cheltuiala ce s-au făcut la treabă” fiind scris la 2 noiembrie 1662¹¹³. Dacă este să dăm crezare spuselor cronicarului, și suntem îndreptățiți să o facem, putem admite că la 22 ianuarie nunta celor doi era proiectată, iar numirea lui Iordache în această funcție s-a datorat într-adevăr viitoarei încuscrii.

Un rol important pe care l-a avut de îndeplinit marele spătar a fost atunci când, împreună cu fratele său Toma și cu Duca vistiernicul, rămâne ispravnic al scaunul domnesc¹¹⁴, dovadă a încrederii de care se bucura în fața lui Dabija vodă, acesta fiind nevoit să răspundă chemării vizirului lângă care avea să lupte în Ungaria.

Iordache apare în documente în toată această perioadă¹¹⁵, ultima mențiune a sa în viață fiind cea de la 31 martie 1664, unde este menționat alături de soția sa Alexandra pe o inscripție de la biserica din Pașcani, ctitorie a sa, însă este posibil să fi murit pe la jumătatea acestui an. Dacă data morții sale este incertă, știm cu siguranță însă că a murit în vremea lui Eustratie vodă Dabija, când: „cu multă pofală și cu mare jele despre toți peminteni l-au îngropat înu [mânăstirea] Barnovschi”¹¹⁶.

După mulți ani, Nicolae Costin, aducând încă o dovadă a faptului că frații Cantacuzino erau oamenii de încredere ai domnului, spune că sfaturile bune a rămas să i le dea doar Toma lui Dabija vodă, căci „Iordache spătariul și-au fost dat datoria cea de obște a firii”¹¹⁷.

111 Dumitru Velciu, „Iordăchioaia visterniceasa”..., p. 456.

112 Ion Neculce, *op. cit.*, p. 124.

113 Petronel Zahariuc, *Două catastife Cantacuzinești*, în *Revista de Istorie Socială*, V-VII, 1999-2001, p. 47.

114 A. Veress, *Documente cu privire la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. XI, București, 1639, p. 38-39, 40-41, 43-44.

115 La 4 februarie 1663 (N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, București, 1913); la 5 august 1663 (Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. IV, p. 141-144, nr. 150); la 29 ianuarie 1664 (*CDM*, vol. III, p. 230, nr. 1033).

116 Ion Neculce, *op. cit.*, p. 124.

117 I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 20.